2

u včely medonosné (*Apis mellifera*) jsou někde normální stavy, u nás máme snížení o 30 %, v některých oblastech USA však jde o 100% snížení. Uvažuje se o synergickém efektu, včetně výfukových plynů, které otupují čich včel, takže nepoznají živné rostliny apod. Volně žijící druhy včel ubývají vlivem nedostatku potravy ve fádních lánech. Možná závažnější než úbytek druhů je snižování populací nebo jejich úplné vymizení a následná homogenizace živé složky ekosystémů (bioty).

Nepodařilo se dojednat, aby velké a nadnárodní firmy i finanční instituce povinně sledovaly a zveřejňovaly dopady své činnosti na biodiverzitu, avšak bude úkolem státu zajistit, aby tak firmy konaly.

Globální rámec obsahuje i ustanovení o biodiverzitě na genetické úrovni, kdy by přínosy z využívání genetických zdrojů a digitálních informací (sekvencí) o genetických zdrojích měly být rovnocenně sdíleny s domorodými obyvateli a místními komunitami. Přitom však nepanuje jednota ve výkladu. Především rozvojové země chtějí do přínosů zahrnout jak přímé využívání genetických zdrojů (tedy hmotného základu zdroje), tak i digitální informace, zatímco většina zúčastněných firem do toho digitální informace nepočítá.

Byl vytyčen i cíl ohledně invazních druhů – do r. 2030 snížit míru jejich zavlékání o polovinu. Byl kladen důraz na financování biologické rozmanitosti. Globální rámec totiž obsahuje cíl do r. 2030 zvýšit objem zdrojů na 200 miliard USD ročně. Pro rozvojové země a země s přechodovou ekonomikou pak má dojít k transferu nejméně 20 miliard USD ročně do r. 2025 a 30 miliard USD ročně do r. 2030.

V závěru nezbývá než zdůraznit to, co zaznělo z úst několika účastníků semináře. Po zkušenostech, že již v minulosti byly několikrát stanoveny cíle, které se pak neplnily, bude důležitý realistický přístup. Avšak vzhledem k tomu, že monitorování a velká sada indikátorů biodiverzity bude důležitým základem serióznějšího sledování plnění cílů, máme určitou naději, že se ochrana biodiverzity posune správným směrem. Pokud se tak nestane, hrozí jak velké ztráty v biodiverzitě, tak velká diskreditace celého snažení o její záchranu.

Částečný videozáznam ze semináře spolu s prezentacemi najdete na webové stránce STUŽ (www.stuz.cz).

Poznámky k článku a odkazy na internetové zdroje uvádíme na webu Živy.

Jiří Dlouhý, Pavel Šremer

Stav ochrany světového klimatu aneb Výsledky konference COP 27

Pod tímto názvem se v budově Akademie věd ČR na Národní třídě v Praze konalo 9. ledna 2023 celodenní setkání věnované hodnocení výsledků již 27. celosvětové konference smluvních stran Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu (COP 27) v egyptském Šarm aš-Šajchu (podrobněji na str. XVIII–XIX). Na jeho zorganizování se podílely Komise pro životní prostředí AV ČR, Informační centrum OSN v Praze, Klimatická koalice a Společnost pro trvale udržitelný život.

Konference v Šarm aš-Šajchu (který leží v Asii na Sinajském poloostrově, nikoli v Africe, jak je často prezentováno) měla pro Českou republiku specifikum v tom, že naše delegace zastupovala, díky předsednictví v Radě Evropské unie, všechny státy EU. Ministerstvo životního prostředí tuto úlohu vzalo velmi zodpovědně, povolalo odborníky, a kde to bylo užitečné, přibralo i specialisty z dalších zemí. Na zahájení konference byl dva dny přítomen i premiér Petr Fiala. Jednání summitu se ve svém závěru protahovalo přes noc a bylo nakonec o dva dny prodlouženo. Přesto se všichni řečníci české konference shodli, že výsledky jsou relativně slabé, zástupci mladé generace je označili přímo za katastrofální.

Nejvýznamnějším výstupem COP 27 se stala dohoda na financování „ztrát a škod“, tedy kompenzování důsledků klimatické změny nejchudším státům světa, které mají historicky na nárůstu koncentrace skleníkových plynů v atmosféře pramalý podíl. Zde se, a to i díky diplomatickým schopnostem naší delegace, povedlo dosáhnout upuštění od tradičního dělení na rozvinuté a rozvojové státy (G77), stanoveného před několika desítkami let. Mezi příjemce těchto peněz mají patřit opravdu chudé státy, nikoli např. Čína nebo Saúdská Arábie.

Za zásadní neúspěch konference lze považovat, že nedošlo k dalším závazkům jednotlivých států na snížení emisí skleníkových plynů.

Zcela nové bylo na konferenci propojení změny klimatu s problémy ztráty biodiverzity a naopak, protože spolu úzce souvisejí. Zatím toto propojení daleko méně reflektuje Implementační plán z Šarm aš-Šajchu než montrealský Globální rámec pro biodiverzitu z COP 15 (blíže str. XV až XVII a předchozí článek). Na důležitost integrace upozornil pracovní seminář Mezinárodní platformy pro biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES), Mezinárodního panelu pro změnu klimatu (IPCC) a zpráva z něj o biodiverzitě a klimatické změně z r. 2021. Implementační plán z COP 27 má poprvé, ale jen v obecné rovině, u zmírňování dopadů klimatické změny bod IV.15, zdůrazňující význam ochrany, zachování a obnovy přírody pro udržení teplotního cíle Pařížské dohody. A to i prostřednictvím lesů a přírodních zdrojů a dalších suchozemských a mořských ekosystémů,

© Nakladatelství Academia, SSČ AV ČR, v. v. i., 2023. Přetisk článků včetně obrázků se výslovně zapovídá. Veškerá práva včetně práva reprodukce jsou vyhrazena.

1 a 2 Na konferenci Stav ochrany světového klimatu aneb Výsledky konference COP 27 vystoupili mimo jiné Martin Bursík, Pavel Šremer a Ladislav Miko (na obr. 1 zleva) a Bedřich Moldan (2).
3 Setkání, které se uskutečnilo 9. ledna 2023, hostila Akademie věd ČR ve svém sídle na Národní třídě v Praze. Snímky: J. Plavec, SSČ AV ČR

které působí jako pohlcovače a zásobníky skleníkových plynů, k ochraně biodiverzity a při současném zajištění sociálních a environmentálních záruk. Více je příroda zmíněna v části V. o adaptacích, opět ale pouze v obecné rovině. Konkrétnější, byť stále bez stanovení kvantitativního cíle, je bod V.21 – obecně vyzdvihuje ochranu, zachování a obnovu vody a ekosystémů souvisejících s vodou, včetně povodí řek, vodonosných vrstev a jezer, a vyzývá k pokračování v ochraně, zachování a obnově vody a vodních ekosystémů. Smluvní strany Úmluvy mají začlenit vodu do adaptačního úsilí.

O něco lepší je respektování vazeb mezi změnou klimatu a krizí biodiverzity v Globálním rámci pro biodiverzitu z COP 15. Každý by asi očekával, že v kapitole týkající se oceánů bude krize klimatická spojena s krizí biodiverzity, ale nestalo se tak. Kapitola XIV. o lesích takové spojení už předpokládá, když v bodě XIV.47 předepisuje snížení, zastavení nebo obrácení trendu úbytku lesní pokryvnosti a ztrát uhlíku. A v bodě XIV.48 dokonce vybízí podle potřeby zvažovat řešení založená na přírodě nebo ekosystémových přístupech – s přihlédnutím k rezoluci 5/5 Shromáždění OSN pro životní prostředí, pro jejich mitigační (zmírňující) a adaptační opatření – a zároveň zajistit příslušná sociální a environmentální opatření. Oproti prováděcímu plánu z klimatické COP 27 se Globální rámec pro biodiverzitu z COP 15 zabývá problematikou vzájemné vazby změny klimatu a biodiverzity podrobněji. Jednak přímo, např. ve specifickém cíli 8 stanoví, že je třeba minimalizovat dopady změny klimatu a okyselení oceánů na biologickou rozmanitost a zvýšit její odolnost, omezit rizika, včetně řešení založených na přírodě a/nebo ekosystémových přístupech, a zároveň minimalizovat negativní a podporovat pozitivní dopady opatření v oblasti klimatu na biologickou rozmanitost. Velký význam budou mít i nepřímé efekty, např. u cíle 10 k udržitelnému zemědělství a agroekologickým řešením, v cíli 14 požadavek na plné integrování biodiverzity do všech resortů apod.

Je smutné, že v obou případech jednání, tedy jak o klimatické změně na COP 27, tak na COP 15 o biodiverzitě, se projevovaly stejné stereotypy: požadavek rozvojových zemí na financování a teprve potom jednání o cílech, někdy až zneužívání principu sdílené, ale diferencované odpovědnosti. Účastníci české konference se shodli, že v klimatických jednáních na nejvyšší úrovni hraje vskutku důležitou úlohu hostící země a její vyjednávací tým – kladnými příklady byly určitě Francie v r. 2015 a Velká Británie v r. 2021. V případě Egypta bylo hodnocení naopak velmi negativní včetně stížností na „neférové“ ovlivňování závěrečného textu, v němž se vůbec neobjevily některé návrhy EU.

Samostatnou kapitolu egyptské konference tvořila lidská práva, jejichž ochrana zůstává v Egyptě na hodně nízké úrovni. Mnoho egyptských aktivistů bylo na dobu konání konference „preventivně“ uvězněno a oficiální hosté byli různě omezováni. Relativně svobodné vyjadřování bylo povoleno pouze v uzavřeném areálu summitu, zatímco mimo něj nebyly povoleny demonstrace ani různé symboly a další projevy názorů. Účastníci byli sledováni aplikací v mobilním telefonu.

To, co se na konferenci rovněž příliš neposunulo, bylo zapojení mládeže – mladí lidé měli pouze malý prostor k ovlivnění výsledků jednání, i když to budou právě oni, kdo ponesou hlavní důsledky antropogenní změny klimatu. V tomto ohledu sklidil kritiku i premiér Petr Fiala, který předsedal panelu k důležitému tématu vzdělávání, ale naši delegáti (na rozdíl od slovenských) nebyli do místnosti vpuštěni. Opačně zapůsobila slovenská prezidentka Zuzana Čaputová, která se s mladými českými delegáty nejen vyfotografovala, ale vedla s nimi i diskuzi právě o vzdělávání.

Zajímavé je, že celkový počet účastníků byl zatím nejvyšší za celou dobu těchto světových summitů; vyšší než v Paříži r. 2015 nebo v Glasgow r. 2021. Jen zástupců průmyslu využívajícího fosilní zdroje se na jednání registrovalo více než 600.

Jednotliví panelisté se také vyjadřovali dost pesimisticky k dalšímu světovému summitu, který se bude konat na začátku prosince 2023 ve Spojených arabských emirátech. A k faktu, že hlavním vyjednavačem byl ustanoven zástupce fosilního průmyslu Sultan al-Jaber. V tomto směru naopak na naší konferenci silně rezonovala myšlenka uspořádat daný summit v r. 2024 v České republice – podle diplomatických jednání ji má pořádat některá ze zemí střední a východní Evropy, s výjimkou Polska, kde už byla dvakrát. Zatím ale projevuje chabý zájem pouze Bulharsko. Přítomní se jednoznačně shodli, že by podobná celosvětová událost velice pomohla posunu v názorech na klimatickou změnu mezi obyvateli našeho státu.

Bližší informace o lednové konferenci v sídle AV ČR najdete na www.avcr.cz a videozáznam a prezentace na https://stuz.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1549.

Poznámky ke konferenci COP 27 i COP 15 a odkazy na další internetové zdroje jsou uvedeny na webové stránce Živy.

© Nakladatelství Academia, SSČ AV ČR, v. v. i., 2023. Přetisk článků včetně obrázků se výslovně zapovídá. Veškerá práva včetně práva reprodukce jsou vyhrazena.